

Samenspel tussen Economie,
Wetenschap en Innovatie voor
een betere samenleving

Kredietverlening aan Vlaamse ondernemingen

Monitoring Rapport:

Januari 2012

Jan van Nispen

Inleiding

Sinds 2008 zijn woorden zoals crisis, financieringsproblemen, waarborgen en bailouts niet meer uit de dagelijkse pers weg te slaan. Momenteel leven we nog steeds met de gevolgen van de “initiële” financiële crisis die geleid heeft tot een economische crisis, waar vanuit overheidswegen een hele reeks initiatieven genomen moesten worden om de negatieve gevolgen van de crisis te corrigeren en om de banken te redden. Deze acties hebben op hun beurt geleid tot een verhoging van een, voor sommige landen waaronder België, reeds zeer zware schuldenlast, wat op zich heeft geleid tot nieuwe problemen bij sommige financiële instellingen en minder positieve economische vooruitzichten.

In het kader van de Vlaamse Ronde Tafel banken en bedrijven, die heeft geleid tot een herdefiniëring van de “Gedragscode Banken en KMO’s”, heeft het Departement EWI zich ertoe verbonden de markt van kredieten aan ondernemingen te monitoren, zodat op tijd ingespeeld zal kunnen worden op nieuwe trends en problemen betreffende de kredietverlening.

Het is belangrijk te melden dat dit werk geen nieuwe informatie ter beschikking stelt die, zeker voor insiders, niet via andere kanalen beschikbaar is, maar in dit werk wordt getracht om door het bundelen en interpreteren van de beschikbare informatie vanuit het standpunt van de Vlaamse economische administratie een toegevoegde waarde te creëren door duidelijkheid te scheppen over bepaalde tendensen op de kredietmarkten.

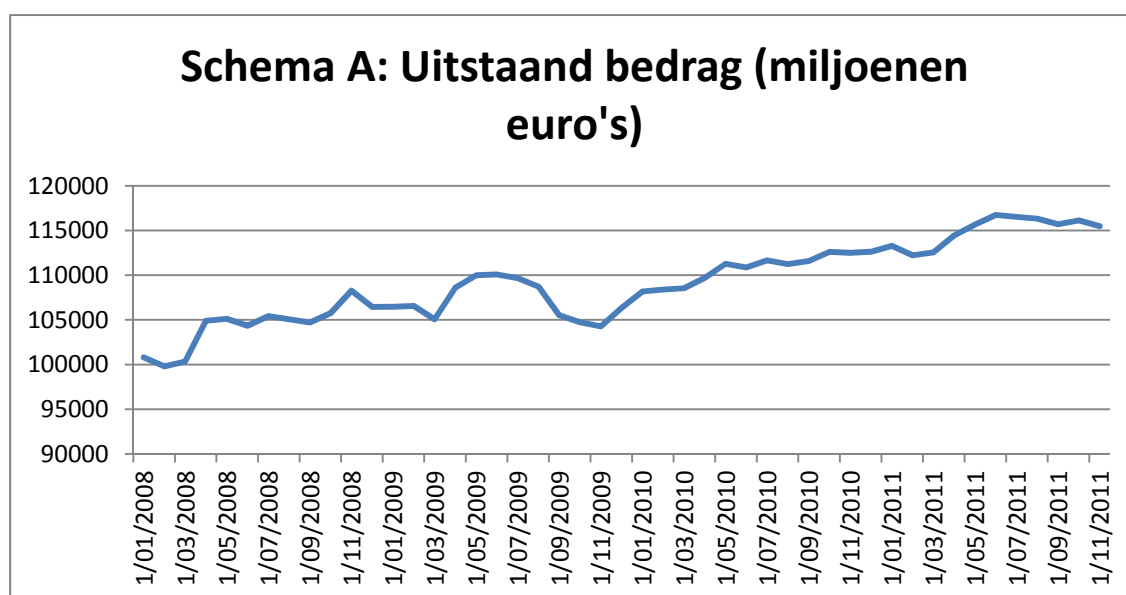
Dit rapport dient als achtergrond informatie voor een nieuwe ronde tafel in januari 2012. Deze vergadering met alle relevante actoren binnen de overheid, het bedrijfsleven en de financiële wereld werd georganiseerd naar aanleiding van negatieve resultaten in een UNIZO-bevraging en meer recent ook de Voka-kredietbarometer, waarin de bevroegde ondernemers een opmerkelijke verslechtering meldden van de toegang tot financiering.

Trends in kredietverlening aan ondernemingen tot en met november 2011

Om inzicht te krijgen in de evolutie betreffende de kredietverstrekking aan de Vlaamse en Belgische ondernemingen, kunnen we starten met te kijken naar de **evolutie van de door de ondernemingen opgenomen uitstaande kredietbedragen**; via cijfers van de nationale bank (Schema A).

Hieronder wordt in **grafiek 1** de evolutie van het totaal opgenomen volume van kredieten weergegeven; **grafiek 2** geeft dan weer evolutie weer van de groeivoet van dit opgenomen volume.

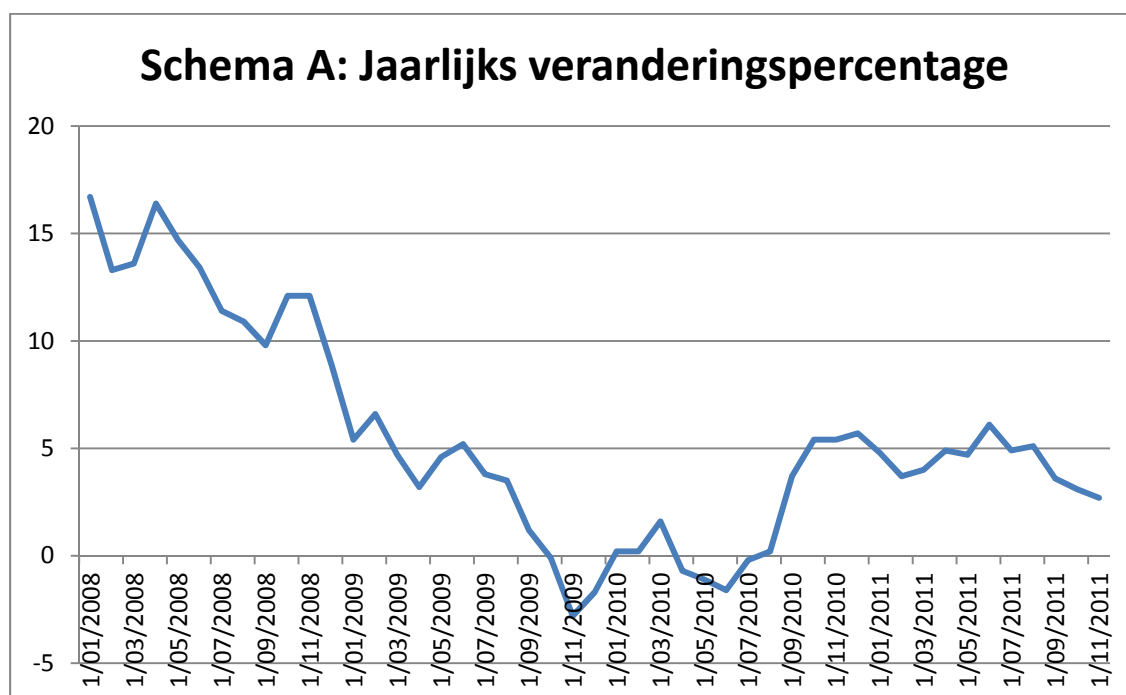
Grafiek 1: Schema A – uitstaand bedrag –

Bron: NBB

De laatst beschikbare cijfers omvatten data tot en met de maand november 2011. Op basis van deze cijfers kunnen we concluderen dat het totaal opgenomen kredietbedrag door de Belgische ondernemer het voorbij jaar een positieve groeitrend vertoonde, wat resulteerde in steeds positieve jaarlijkse groeipercentages. We kunnen wel stellen dat deze jaarlijkse groei, hoewel steeds positief, de laatste maanden minder uitgesproken is dan een jaar geleden. Zo is het jaarlijkse groeipercentage van november 2011 het laagste sinds september 2010.

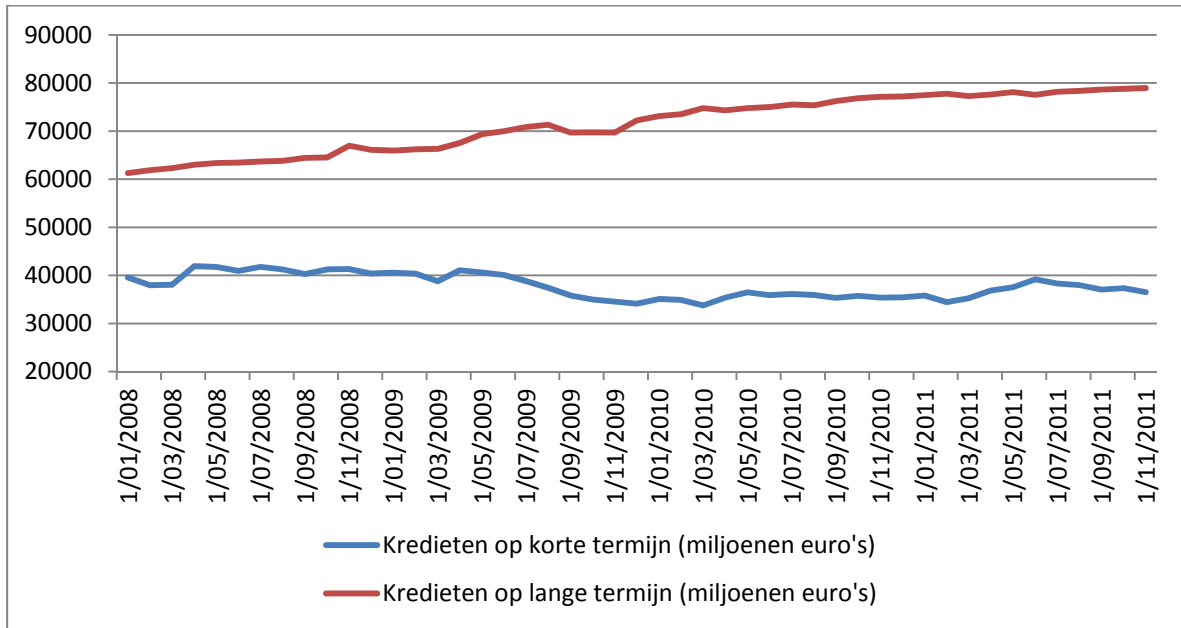
Grafiek 2: Schema A – Jaarlijkse groeipercentages-

Bron: NBB

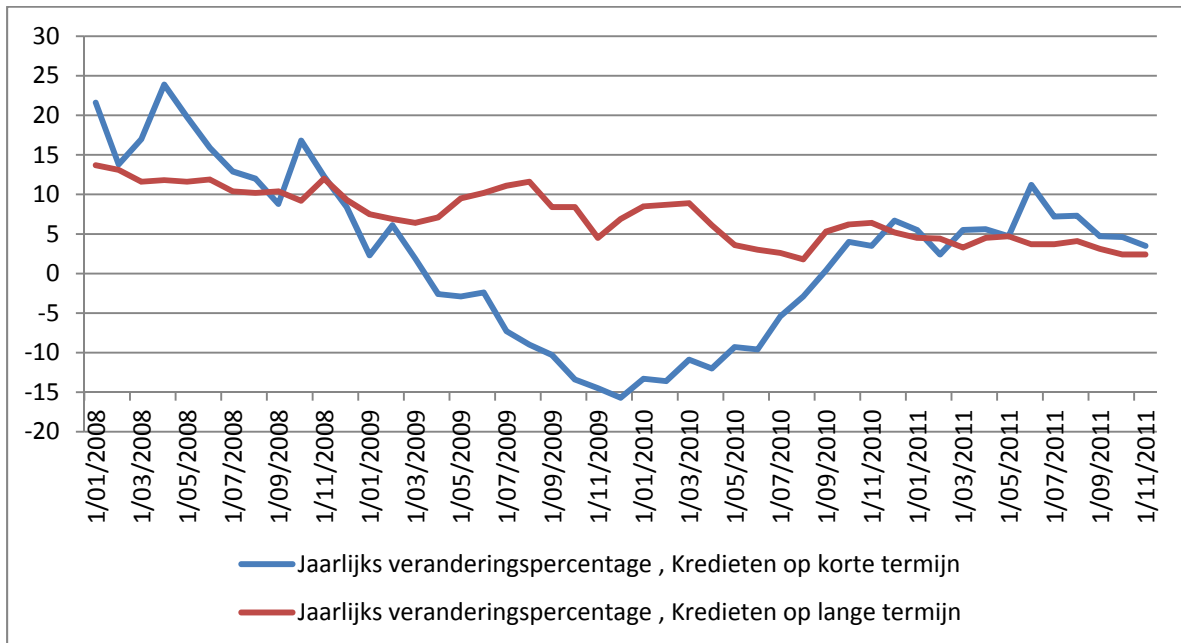
Wanneer bovenstaande gegevens **uitgesplitst worden op basis van looptijd** kunnen we een gelijkaardige conclusie trekken. Het afgelopen jaar is het uitstaande kredietbedrag kwartaal op kwartaal gestaag gestegen voor de kredieten op lange termijn, de korte termijn kredieten kenden een grilliger verloop, maar werden wel gekenmerkt door een positief jaarlijks groeipercentage. We kunnen echter wel een dalende trend opmerken voor de uitstaande bedragen voor de korte termijn kredieten vanaf juni 2011. Indien deze trend zich zou doorzetten kunnen we de komende maanden mogelijk geconfronteerd worden met negatieve jaarlijkse groeipercentages voor de korte termijn kredieten. De jaarlijkse groeipercentages voor de lange termijn kredieten zijn sinds mei 2005 niet meer negatief geweest, de gemiddelde groeipercentages van de laatste 3 maanden liggen wel opmerkelijk lager dan deze van de eerste maanden van 2011.

Grafiek 3: Schema A – uitstaand bedrag opsplitsing op basis van termijn

Bron: NBB

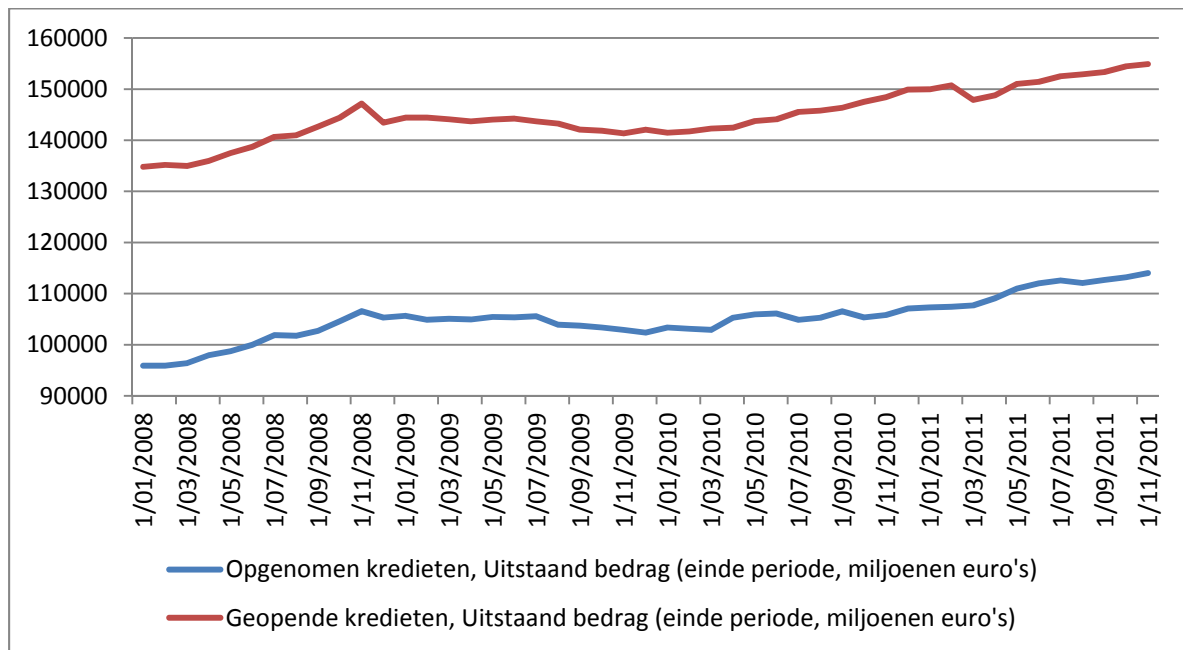
Grafiek 4: Schema A - jaarlijks groeipercentage opsplitsing op basis van termijn-

Bron: NBB

De cijfers van de Centrale voor Kredieten aan Ondernemingen maken een **onderscheid tussen de opgenomen kredieten en de toegestane kredieten**. De verhouding van beide cijfers geeft de aanwendingsgraad weer, die een maat weergeeft voor de intensiteit waarop ondernemingen op hun kredietlijnen trekken.

Grafiek 5: toegekende en opgenomen kredieten

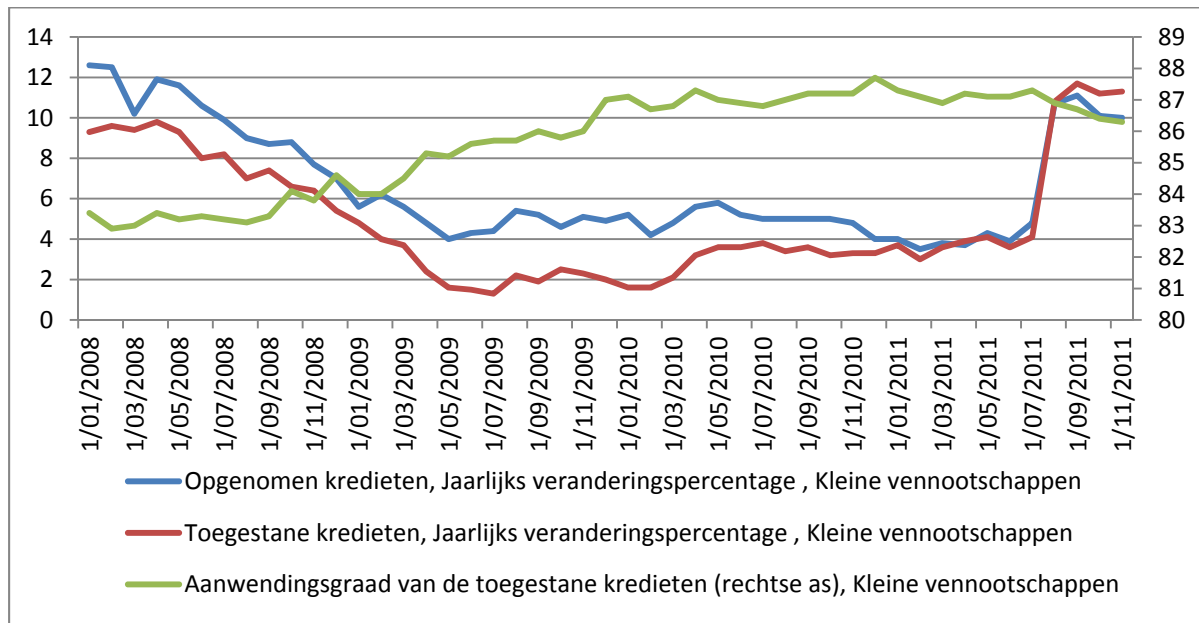

Bron: CKO

We kunnen stellen dat het afgelopen jaar de trend werd verder gezet dat zowel de opgenomen kredieten, als de toegestane kredieten een positief verloop kenden, met dit verschil dat de jaarlijkse groeipercentages voor de toegestane kredieten significant lager liggen dan deze voor de opgenomen kredieten, wat resulteerde in een significant hogere aanwendingsgraad in vergelijking met november 2010.

Een verdere opsplitsing kan gemaakt worden op basis van ondernemingsgrootte. **Grafieken 6-8** geven de jaarlijkse groeipercentages en de aanwendingsgraad weer van de toegestane en opgenomen kredieten van respectievelijk kleine, middelgrote en grote vennootschappen.

Grafiek 6: toegekende en opgenomen kredieten - kleine vennootschappen

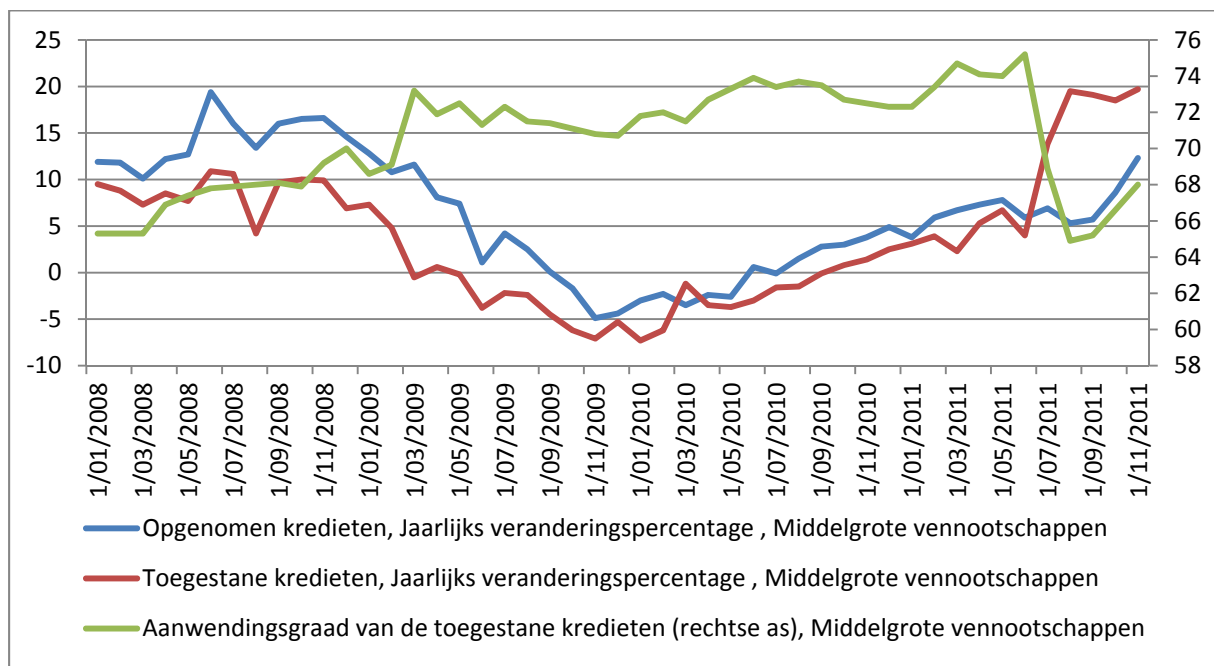

Bron: CKO

De kredietverlening aan de kleine vennootschappen kende in augustus van 2011 een significante stijging, zowel in de opgenomen als in de toegestane kredietlijnen, wat resulteerde in een daling van de aanwendingsgraad sinds augustus van 2011 die zich tot en met november doorzette. De kredietverlening stagneerde voor de kleine vennootschappen van dat punt aan, maar de stijging bleef behouden. De toegestane kredieten kenden op jaarbasis een iets sterker groeipercentage, wat de daling in de aanwendingsgraad kan verklaren.

Een gelijkaardige trend kunnen we vaststellen bij de middelgrote vennootschappen, maar de stijging deed zich iets vroeger voor (juni 2011), en werd ook daarna gekenmerkt door een stijging van zowel de opgenomen als de toegestane kredieten. Dit resulteerde in een historisch hoog uitstaand bedrag in zowel opname als in toekenning. Sinds juni 2011 stegen de opgenomen kredieten wel sterker dan de toegestane, waardoor een deel van de daling van de aanwendingsgraad werd teniet gedaan, maar deze bevindt zich met 68% nog steeds op een laag niveau wanneer we dit vergelijken met de afgelopen jaren.

Grafiek 7: toegekende en opgenomen kredieten - middelgrote vennootschappen

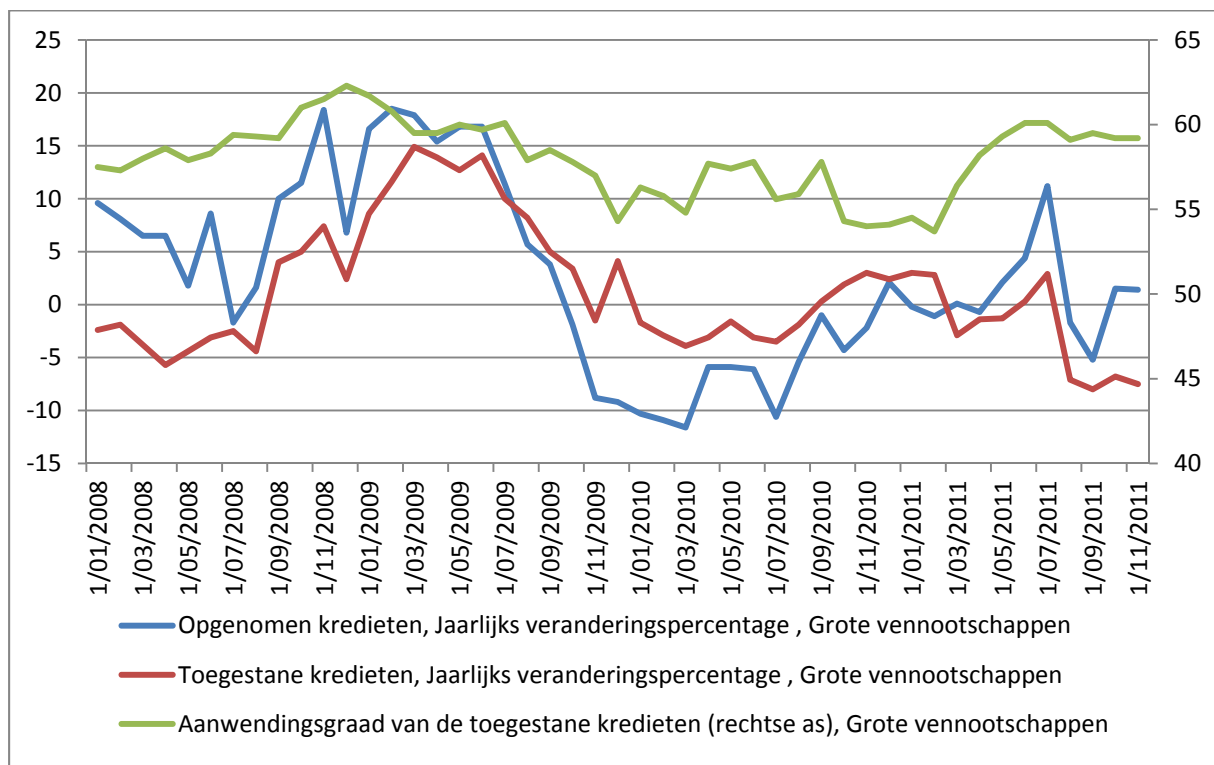

Bron: CKO

Bij de grote vennootschappen ontdekken we een omgekeerde trend. Daar daalde zowel het toegestane als het opgenomen uitstaande kredietbedrag in de laatst beschikbare maanden. De daling voor de toegestane kredieten was substantieel hoger dan deze voor de opgenomen kredieten. Dit resulteerde in aanwendingspercentages van rond de 60%, wat op een gelijkaardig niveau ligt van eind 2008, begin 2009. Het jaarlijks groeipercentage van de toegestane kredieten is nu reeds enkele maanden uitgesproken negatief, waar deze voor de opgenomen kredieten eerder door een gemengd verloop gekenmerkt werd.

Grafiek 8: toegekende en opgenomen kredieten - grote vennootschappen

Bron: CKO

In het kader van de Ronde Tafel Banken en Bedrijven heeft **Febelfin** zich geëngageerd om nieuwe cijfers te verzamelen rondom de kredietvraag, kredietproductie en weigeringsgraad.

Wanneer deze cijfers naast bovenstaande gegevens gelegd worden, merken we een gelijkaardig verloop op. De kredietomloop in september 2011 bedroeg bijna 129 miljard euro aan kredieten, wat een stijging betekent van 6.5 miljard euro ten opzichte van eind 2010.

Jaar op jaar daalde het aantal kredietaanvragen met 3.5%, maar het gevraagde bedrag steeg daarentegen met 17%. De productie van kredieten bleef nagenoeg stabiel, maar het geproduceerde bedrag steeg echter wel met bijna 29%. Deze sterke stijging valt deels toe te schrijven aan enkele uitzonderlijke kredieten.

De ondernemingen in de kwalitatieve bevragingen (zie infra) meldden dat het moeilijker was om aan kredieten te raken, maar wanneer echter enkel naar de weigeringsgraad gekeken wordt (cijfers tot en met september 2011) kunnen we concluderen dat deze voor het derde trimester op een historisch laag punt sinds 2008.

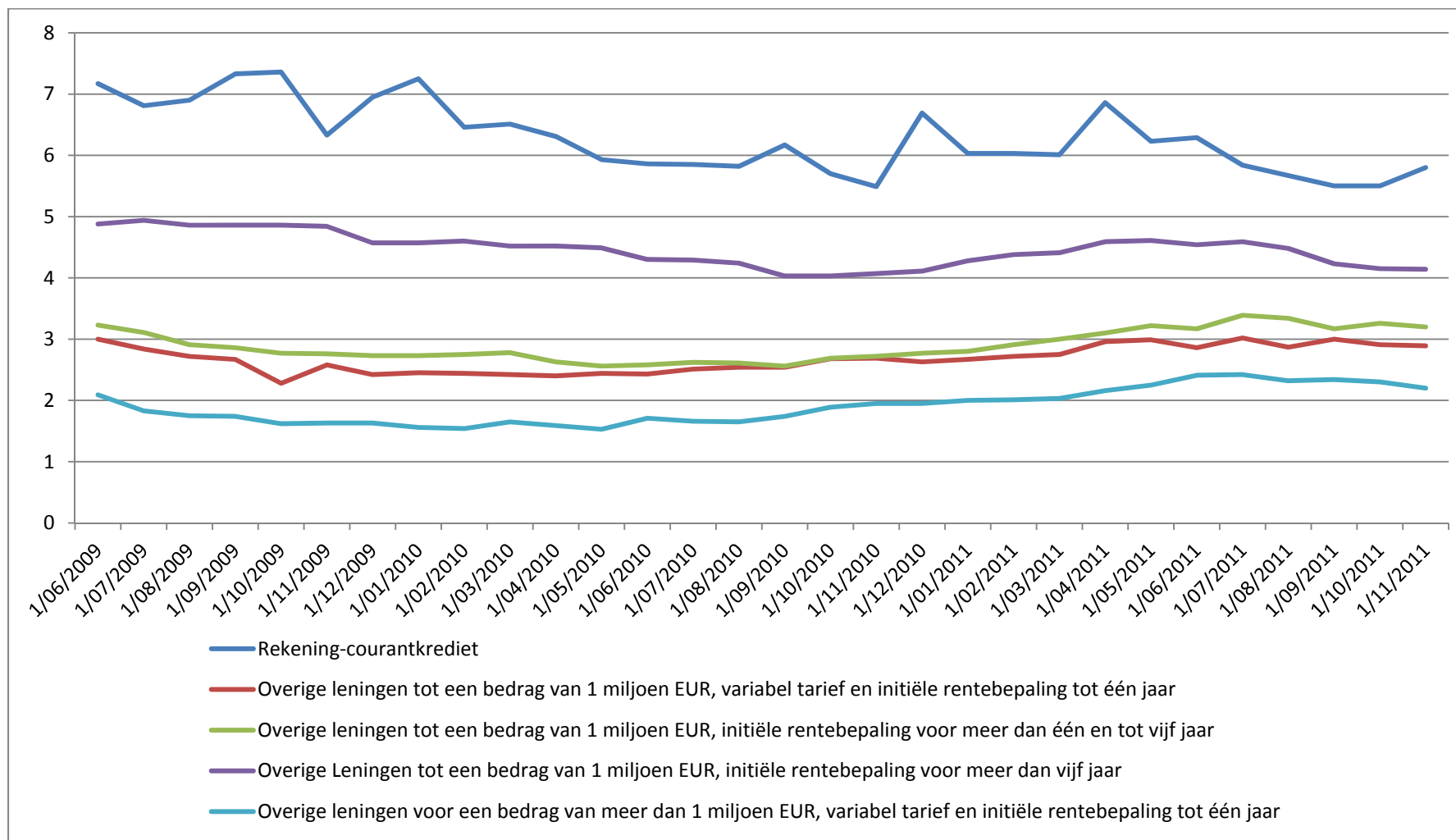
Grafiek 9 : Evolutie weigeringsgraad

Bron: Febelfin

Bovenstaande gegevens gaven meer informatie over de totale kredietverlening aan niet-financiële ondernemingen in België. Maar dit is echter slechts een deel van het verhaal. In wat volgt zal kort ingegaan worden op de aanbodvoorwaarden van de toegekende kredieten. Hierbij zal gebruik gemaakt worden van zowel kwantitatieve data (de MIR-enquête), als kwalitatieve data (bevragingen bij ondernemers en financiële instellingen). Belangrijk te vermelden is dat evoluties in kwalitatieve data, hoewel steeds bruikbaar als een indicator, steeds gerelativeerd moeten worden omdat deze percepties weergeven, meer dan feiten en op dergelijke manier vatbaar zijn voor andere invloeden (zoals negatieve persberichten, negatieve vooruitzichten, andere gebeurtenissen,...).

Grafiek 10: MIR-enquête voor België (tot november 2011)

Bron: MIR-enquête

Bovenstaande grafiek (**grafiek 10**) geeft het verloop weer van enkele belangrijke rentevoeten die (gemiddeld) door de ondernemer worden betaald. Belangrijk te vermelden is dat dit gemiddeldes zijn, die voor elke ondernemer afzonderlijk kunnen verschillen afhankelijk van hun situatie, winstvooruitzichten, sector en waarborgen.

De gemiddelde rentevoeten zijn op basis van de beschikbare data licht gestegen over het afgelopen jaar, met een stabilisatie of zelfs lichte daling de laatst beschikbare maanden. De grote uitzondering hierop zijn wederom de rentevoeten voor de rekening-courant die een veel grilliger verloop kenden, maar desalniettemin werden deze toch gekenmerkt door een dalende trend gedurende de laatste beschikbare maanden.

We krijgen echter een ander beeld op de kredietverlening wanneer gekeken wordt naar de kwalitatieve data rondom de kredietvoorwaarden. In de NBB-enquête rondom de kredietvoorwaarden werd de evolutie van de algemene kredietvoorwaarden voor het eerst sinds het laatste kwartaal van 2009 door de ondernemers als negatief gepercipieerd. Deze verslechtering zou vooral toe te schrijven zijn aan een verslechtering van het toegekende kredietvolume en de gevraagde waarborgen.

Wanneer gekeken wordt naar de resultaten op basis van ondernemingsgrootte, kunnen we stellen dat zowel de kleine, middelgrote, grote en zeer grote vennootschappen een verslechtering opmerken van de algemene kredietvoorwaarden, de gepercipieerde verslechtering is echter duidelijker te merken bij de kleinere vennootschappen. Een gelijkaardige conclusie kan getrokken worden voor de andere sub indicatoren zoals rentevoet, kosten, kredietvolume en gevraagde waarborgen.

De Bank Lending Survey, die bij de banken een gelijkaardige vraagstelling hanteert als bij de ondernemingen stelt echter dat de banken zelf geen verstrenging van de kredietvoorwaarden meldden of verwachtten voor het 4^e kwartaal van 2011. Ze verwachtten echter wel een daling in de vraag naar kredieten.

	Algemene voorwaarden	Rentevoet	Kosten	Kredietvolume	Gevraagde waarborgen
30/09/2011	-9	-16	-22	-23	-31
30/06/2011	5	-30	-18	-8	-19
31/03/2011	4	-33	-18	-5	-19
31/12/2010	1	-23	-21	-8	-23
30/09/2010	15	14	-13	-4	-15
30/06/2010	3	1	-18	-11	-22
31/03/2010	4	3	-19	-12	-25

Conclusie

Bovenstaande gegevens geven zeker en vast geen ontegensprekelijk positief beeld weer van de kredietverlening aan ondernemingen. Hoewel op jaarbasis er nog van positieve groeipercentages gesproken kan worden, merken we voor de laatste 6 beschikbare maanden een zekere stagnatie op van het totaal uitstaande kredietbedrag. Indien de dalende trend betreffende de KT kredieten, die sinds juni 2011 werd ingezet, zich verder zet, kunnen we mogelijk geconfronteerd worden met negatieve jaarlijkse groeipercentages. Ook wat betreft de LT kredieten kunnen we, ondanks de nog steeds positieve evolutie, spreken van een uitgesproken lagere jaarlijkse groei.

Zowel de toegestane als opgenomen kredieten werden gekenmerkt door een positieve trend, met dit verschil dat de opgenomen veel sterker stegen, dan de toegestane, met een stijging van de algemene aanwendingsgraad tot gevolg.

Wanneer onderscheid gemaakt wordt op basis van ondernemingsgrootte, merken we op dat de kleine vennootschappen gekenmerkt worden door een licht dalende aanwendingsgraad en zeer hoge jaarlijkse groeipercentages de afgelopen 4 maanden. Deze zijn vooral te verklaren door een uitzonderlijke stijging in augustus 2011 van de toegestane kredieten die niet evenredig gevolgd werd door de opgenomen kredieten.

Voor de middelgrote vennootschappen kunnen we een gelijkaardige conclusie trekken. Hier deed echter de uitzonderlijke stijging zich in juni 2011 voor en werd deze totaal niet gevolgd door de opgenomen kredieten. Wat de extreme daling in aanwendingsgraad voor deze categorie mee verklaard.

De kredietverlening aan grote vennootschappen kende echter een dalend verloop met een opmerkelijke daling in het toegekende uitstaande bedrag in het eerste trimester van 2011 en één in het derde trimester van 2012 die niet evenredig gevolgd werden door een daling in de opgenomen kredieten, met een stijging van de aanwendingsgraad tot gevolg. De laatste drie maanden werden alle groottecategorieën echter gekenmerkt door relatieve rust.

De kwalitatieve data meldden een verslechtering van de kredietverlening die, op basis van de beschikbare gegevens echter niet uitgesproken bevestigd wordt. We dienen echter wel te nuanceren op basis van looptijd en groottecategorie.

De KT kredieten worden gekenmerkt door een daling die mogelijk kan evolueren naar negatieve jaarlijkse groeipercentages. De kredieten voor kleine en middelgrote vennootschappen worden gekenmerkt door een positieve evolutie, die niet echt toe te schrijven valt aan een constante groei, maar door éénmalige schokken. Voor de grote ondernemingen kon men een daling vaststellen in het uitstaande volume, maar de werkelijke daling zat vooral in de toegestane kredieten, met een opmerkelijke stijging van de aanwendingsgraad tot gevolg.

Wat betreft de negatieve perceptie rondom de evolutie van de rentevoeten; deze komt nog niet tot uiting in de gegevens (die evenwel maar tot november 2011 lopen en geaggregeerd van aard zijn). Dit betekent echter dat de individuele ondernemer mogelijk wel met een verslechtering geconfronteerd werd.

Het valt af te wachten wat de cijfers van het laatste trimester tonen, vooraleer we echt over een negatieve evolutie in de kredietverlening als geheel kunnen spreken. We kunnen wel stellen dat gelijkaardige problemen die zich naar aanleiding van de financieel-economische crisis in 2008 voordeden, nu zeker nog niet terug te vinden zijn in de cijfergegevens. Mogelijk kunnen de problemen rondom Dexia, de begrotingsperikelen en de problematische regeringsvorming en -communicatie wel een versterkende invloed hebben gehad op de negatieve evolutie in de perceptie rondom de kredietverlening.